

RYNEK PRACY

Współczesny rynek pracy jest coraz bardziej nieprzewidywalny i wywiera silny wpływ na funkcjonowanie państwa. Głównym czynnikiem decydującym o zaspokojeniu popytu na pracę jest stan gospodarki. W znacznym stopniu na kształtowanie rynku pracy wpływają również ograniczenia społeczne. Osoby, które szukają swojego miejsca na rynku pracy powinny starannie zaplanować proces poszukiwania pracy i się do niego przygotować. W momencie, gdy potrafią udzielić sobie odpowiedzi na pytanie „Kim jestem oraz czego poszukuję?” są gotowe do przeanalizowania możliwości, jakie otwiera przed nimi rynek pracy. Poznanie i zrozumienie praw rządzących rynkiem pracy wymaga wiedzy dotyczącej podstawowych pojęć z zakresu rynku pracy.

Podstawowe pojęcia w zakresie rynku pracy:

1. Rynek pracy.

Rynek pracy możemy zdefiniować jako całokształt zagadnień dotyczących kształtowania podaży i popytu na pracę, które obejmują, m. in. warunki na jakich dokonuje się transakcja pomiędzy osobami, które oferują pracę za określoną płacę (pracownicy), a nabywcami tej pracy (pracodawcy).

Rynek pracy tworzony jest przez: zasoby kapitału ludzkiego i jego wykorzystanie, podział pracowników na pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej, wielkość oraz strukturę bezrobocia. Do zasadniczych funkcji, które rynek pracy pełni w gospodarce zaliczamy po pierwsze, stwarzanie możliwości otrzymania dochodów przez ludzi występujących z podażą pracy, po drugie, bycie źródłem głównego czynnika wytwórczego dla firm zgłaszających popyt na pracę.

W rynku pracy możemy wyróżnić jawny i ukryty rynek pracy. Jawny rynek pracy tworzą te oferty pracy, które trafiają do wiadomości publicznej, są ogłaszane w prasie, na stronach internetowych, zostają zgłoszone do powiatowych urzędów pracy, itp. Na ukryty rynek pracy składają się te miejsca pracy, o których informacje nie są upowszechniane, czy inaczej przedstawiane na zewnątrz (np. poszukiwanie kandydata do pracy poprzez sieć kontaktów).

2. Aktywna polityka rynku pracy.

Są to działania mające na celu zwiększenie zatrudnienia i spadek bezrobocia poprzez zwiększanie popytu na pracę (np. poprzez subsydiowanie zatrudnienia) oraz racjonalizowanie funkcjonowania samego rynku (np. przy pomocy takich usług, jak pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, organizacja szkoleń).

3. Analiza rynku pracy.

Jest zbieraniem oraz analizowaniem informacji dotyczących modelu rynku pracy, jego uczestników i zachodzących na nim procesów.

4. Bezrobocie.

Dobrowolne – sytuacja, kiedy osoba bezrobotna nie akceptuje oferowanej jej pracy, płacy lub warunków i okoliczności zatrudnienia z różnych powodów, np. ze względu na porównanie kosztów i korzyści związanych z zatrudnieniem i bezrobociem.

Fikcyjne – dotyczy osób rejestrujących się w urzędach pracy pomimo posiadania źródeł zatrudnienia i dochodu (np. „praca na czarno”) z wielu przyczyn, m. in. na dostęp do świadczeń służby zdrowia.

Frykcyjne – wynika z braku informacji odnośnie istniejących wolnych miejsc pracy, osób poszukujących pracy, oferowanych płac, a także kosztów poszukiwań (pracy i pracowników).

Naturalne – jest elementem towarzyszącym normalnie rozwijającej się gospodarce, związanym z dynamiką procesów zachodzących na rynku pracy (powstawania nowych i likwidowania istniejących miejsc pracy) oraz ze zmianą aktywności siły roboczej.

Pokoleniowe – dotyczy całych rodzin, powstaje w wyniku dziedziczenia negatywnych wzorców związanych z długotrwałym bezrobociem przez dzieci i/lub współmałżonków.

Sezonowe – bezrobocie o charakterze cyklicznym, które wynika z sezonowości produkcji uzależnionej najczęściej od warunków klimatycznych.

Strukturalne – niedopasowanie dotyczące regionów (bezrobocie regionalne), zawodów, miejsca oraz czasu wykonywanej pracy (bezrobocie sezonowe). To bezrobocie wynika przede wszystkim z postępu technicznego i geograficznego rozmieszczenia miejsc pracy.

Utajone – trudne do uchwycenia, wymagające specjalistycznych badań ankietowych lub szacunków statystycznych. Występuje np. w postaci ucieczki z rynku pracy na renty i wcześniejsze emerytury oraz bezrobocia ukrytego na wsi.

5. Bezrobotny.

Zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008r., Nr 69, poz. 415 z późn. zm.) termin bezrobotny oznacza osobę ...” niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej, albo jeżeli jest osobą niepełnosprawną, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy, nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem uczącej się w szkole dla dorosłych lub przystępującej do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły lub w szkole wyższej gdzie studiuje w formie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej...”.

6. Inna praca zarobkowa.

Inną pracą zarobkową jest wykonywanie pracy lub świadczenie usług na podstawie umów cywilnoprawnych, w tym agencyjnej, umowy o dzieło, umowy-zlecenia albo w okresie członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielni kółek rolniczych, spółdzielni usług rolniczych.

7. Podaż zasobów pracy.

Obejmuje wszystkie osoby, które wykonują bądź też chcą wykonywać pracę zarobkową, pracę przynoszącą dochód, jak również bezpłatnie pomagają w prowadzeniu rodzinnej działalności gospodarczej.

Podaż pracy spowodowana jest popytem na dobra oraz usługi konsumpcyjne. Na decyzje określające podaż pracy, tj. wybór pomiędzy pracą a czasem wolnym wpływają rozmaite czynniki, z których najważniejszym jest płaca – dochód otrzymywany za przepracowany czas, np. godzinę, dzień. Im większa jest płaca, czyli dochód z pracy, tym większa jest gotowość do pracy. Innym z czynników wpływających na decyzję podaży pracy jest polityka rządu. W przypadku nakładania przez rząd wysokich podatków spada konsumpcja pracowników, co powoduje ograniczenia podaży pracy.

W kręgu zainteresowań rynku pracy znajduje się indywidualna podaż pracy – podaż zgłaszana przez pojedyncze osoby oraz rynkowa podaż pracy – podaż, jaka jest na całym rynku pracy.

8. Popyt na pracę.

Jest to zapotrzebowanie na pracę zgłoszone przez firmy. Przedmiotem transakcji jest praca, za którą płacone jest określone wynagrodzenie.

Popyt na pracę zgłaszają wszystkie firmy funkcjonujące na rynku pracy. Produkują one dobra i usługi. Celem działalności firm jest maksymalizacja zysków, stąd też wybierają one taką formę i wielkość produkcji, która umożliwia realizację tego celu.

Firmy zgłaszające popyt na pracę można podzielić ze względu na pewne cechy, np.:

- formę własności (firmy państwowe i prywatne),
- wielkość zatrudnienia (małe, średnie i duże firmy),
- formę prawną działalności (spółki, firmy jednoosobowe),
- obszar działania (firmy lokalne, regionalne, ogólnokrajowe).

9. Poszukujący pracy.

Poszukującym pracy jest osoba niezatrudniona poszukująca zatrudnienia bądź innej pracy zarobkowej oraz osoba zatrudniona, która zgłasza zamiar i gotowość podjęcia zatrudnienia w wyższym wymiarze czasu pracy lub innej pracy zarobkowej, zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy.

10. Pracodawca.

Pracodawcą jest jednostka organizacyjna, chociażby nie posiadała osobowości prawnej, jak również osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą, które zatrudniają lub mają zamiar zatrudnić co najmniej jednego pracownika.

11. Pracujący.

Według Międzynarodowej Organizacji Pracy do pracujących zalicza się wszystkie osoby powyżej 15 r. ż., które w okresie badanego tygodnia wykonywały przez co najmniej jedną godzinę pracę przynoszącą zysk lub dochód bez względu na formalny status zatrudnienia (czyli także pracę dorywczą lub „na czarno”).

12. Stopa zatrudnienia.

Oznacza procent ludzi, którzy posiadają zatrudnienie w stosunku do ogółu populacji zawodowo aktywnej.

13. Stopa bezrobocia.

W ujęciu ogólnym stopą bezrobocia jest wyrażony w procentach stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby osób aktywnych zawodowo. Natomiast węższym pojęciem jest stopa bezrobocia rejestrowanego, czyli wyrażony w procentach stosunek liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych do liczby ludności aktywnej zawodowo.

14. Zasoby pracy.

Zasoby pracy stanowią wszystkie osoby wykonujące lub chcące wykonywać pracę zarobkową lub przynoszącą dochód, zdolne do podjęcia tejże pracy.

15. Zatrudnienie.

Przez zatrudnienie należy rozumieć wykonywanie pracy na podstawie stosunku pracy, stosunku służbowego oraz umowy o pracę nakładczą.

16. Zawody deficytowe.

Zawodami deficytowymi są te zawody, na które występuje na rynku pracy wyższe zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w danym zawodzie.

17. Zawody nadwyżkowe.

Do zawodów nadwyżkowych zalicza się te zawody, na które zapotrzebowanie na rynku pracy jest mniejsze niż liczba osób poszukujących pracy w danym zawodzie.

Analiza rynku pracy

Przeprowadzenie analizy rynku pracy umożliwia określenie zmian rynku pracy w czasie oraz zbadanie zależności zachodzących pomiędzy czynnikami, które wpływają na jego stan. Zdobyta w ten sposób wiedza pomaga ułatwić poszukiwanie zatrudnienia na

jawnym i ukrytym rynku pracy. W celu znalezienia pracy wskazane jest uprzednie przeprowadzenie analizy rynku, na którym chce się pracować, czyli analizy lokalnego rynku pracy. Pomoże to w sposób istotny ocenić własne szanse na zatrudnienie dzięki porównaniu informacji o potrzebach i wymaganiach pracodawców z tym, co osoba poszukująca zatrudnienia może zaoferować.

Cele analizy rynku pracy to przede wszystkim:

- Poznanie przyczyn bezrobocia;
- Identyfikacja modelu rynku pracy;
- Identyfikacja uczestników rynku pracy;
- Szacowanie bieżącej oraz przyszłej podaży pracy;
- Szacowanie bieżącego i przyszłego popytu na pracę;
- Uzyskanie wiedzy na temat poziomu dopasowania popytu i podaży na pracę;
- Określanie zmian i trendów, które zachodzą na rynku pracy;

Przeprowadzając analizę lokalnego rynku pracy trzeba zbadać następujące obszary:

- Popyt na pracę, czyli jak rozwija się gospodarka lokalna;
- Podaż pracy, tj. jakie jest wykształcenie i doświadczenie zawodowe osób na danym terenie;
- Rynek, czyli jakie są najistotniejsze cechy lokalnego bezrobocia oraz jak kształtują się płace;

Do przeprowadzenia analizy lokalnego rynku pracy konieczne jest zebranie następujących informacji:

- W jakich zawodach na danym terenie poszukiwani są pracownicy?
- Jak wiele miejsc w tych zawodach oferują pracodawcy?
- Jakie są wymagania pracodawców odnośnie kandydatów do pracy?
- Jakimi sposobami prowadzony jest nabór pracowników?
- Jaki sektor gospodarki rozwija się, a na jakim jest stagnacja lub spadek?
- Jaka jest stopa lokalnego bezrobocia?

Badanie rynku pracy ma na celu uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

- Jakie są potrzeby pracodawców?
- Kim są moi docelowi pracodawcy i czego mogę się o nich dowiedzieć?
- Kim są moi konkurenci na rynku pracy ?
- Czy moja oferta zawodowa oraz osobowościowa jest atrakcyjna na rynku pracy?

Źródła informacji o rynku pracy

W celu zebrania informacji koniecznych do dokonania analizy rynku pracy można sięgać do wielu źródeł. Podstawowym z nich jest Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) prowadzone przez Główny Urząd Statystyczny w celu uzyskania

informacji o wielkości i strukturze zasobów siły roboczej. Wyniki BAEL, jak również inne dane gromadzone przez statystykę publiczną zamieszczone są na stronie internetowej GUS (www.stat.gov.pl). Zgromadzone dane dostępne są głównie jako dane dotyczące całego kraju, a tylko w podstawowym zakresie dla województw.

Poza danymi dotyczącymi zatrudnienia i bezrobocia urzędy statystyczne podają także inne, przydatne w badaniu rynku pracy informacje. Są to przede wszystkim ogólne informacje dotyczące przedsiębiorców podawane przez GUS dla Polski i przez wojewódzkie urzędy statystyczne (WUS w Olsztynie: http://www.stat.gov.pl/olsz/index_PLK_HTML.htm) dla regionów. Istotnym zasobem Głównego Urzędu Statystycznego jest Bank Danych Lokalnych (http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks) stanowiący największy zbiór danych o sytuacji społeczno – gospodarczej, demograficznej, stanie środowiska, opisujący województwa, powiaty i gminy.

Bogatym źródłem informacji o sytuacji na rynku pracy są dane gromadzone przez publiczne służby zatrudnienia, dotyczące osób zarejestrowanych w urzędach pracy jako osoby bezrobotne. Informacje te można znaleźć na stronach urzędów statystycznych, na portalu należącym do MPiPS (<http://www.mpips.gov.pl/>) oraz na wortalu publicznych służb zatrudnienia (<http://www.psz.praca.gov.pl/>). Sporo informacji o regionalnych rynkach pracy zgromadzonych jest na stronach wojewódzkich urzędów statystycznych i wojewódzkich urzędów pracy (WUP w Olsztynie: <http://wupolsztyn.praca.gov.pl/>). Strony powiatowych urzędów pracy dostarczają informacji dotyczących lokalnych rynków pracy (PUP w Węgorzewie: <http://www.pup-wegorzewo.pl/>).

Inne źródła informacji o rynku pracy:

- Dokumenty o charakterze programowym, np. strategię rozwoju, plany działań na rzecz zatrudnienia udostępniane na stronach internetowych urzędów;
- Katalogi Firm Lokalnych;
- Gminne Centra Informacji;
- Strony internetowe innych podmiotów, które zajmują się usługami rynku pracy, np. organizacji pozarządowych,
- Strony instytucji badawczych, np. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową - IBnGR (www.ibngr.edu.pl), Centrum Analiz Społeczno – Ekonomicznych – CASE (<http://www.case-research.eu/pl>).

Pozostałe strony internetowe mogące stanowić źródło informacji o rynku pracy:

Węgorzewska Baza Firm: <http://www.3.wegorzewo.pl/nasze-firmy/>

Biuletyn Informacji Publicznej Starostwa Powiatowego w Węgorzewie:

http://bip.warmia.mazury.pl/powiat_wegorzewski/73/Starostwo_Powiatowe/

Biuletyny Informacji Publicznej gmin naszego powiatu:

http://bip.warmia.mazury.pl/budry_gmina_wiejska/

http://bip.warmia.mazury.pl/pozezdrze_gmina_wiejska/

<http://gmina.wegorzewo.sisco.info/>

Bazy.ngo.pl – baza fundacji, stowarzyszeń, jednostek administracji samorządowej oraz podmiotów zajmujących się działalnością w sektorze pozarządowym: <http://bazy.ngo.pl/>

Wykaz organizacji pozarządowych powiatu węgorzewskiego:

http://bip.warmia.mazury.pl/powiat_wegorzewski/174/Organizacje_pozarzadowe/

Część teoretyczną opracowano na podstawie programu szkolenia w klubie pracy „Szukam Pracy” autorstwa Elżbiety Liwosz, Małgorzaty Nowak, Katarzyny Pankiewicz.